

Recenze na Knihu týdne Lidových novin (9. července 2016) *Proč bojujeme* z pera renomovaného českého historika umění a architektury Prof. PhDr. Pavla Kaliny, PhD.

Náš knižní trh neoplývá publikacemi věnovanými současnému politickému myšlení. Proto lze jen uvítat české vydání *Proč bojujeme* od Guillaumea Faye.

Kniha původně vyšla už v roce 2000. Text je doplněn poznámkami, které čtenáři pomáhají pochopit ta místa, kde autor reaguje na myšlenky jiných osobností francouzské nové pravice, zejména Alaina de Benoista, nebo kde vychází z méně známých realit francouzského kontextu. Proto se zaměřím hlavně na témata, která mají obecný dosah, a pokusím se zamyslet nad tím, jak Fayeovy teze prověřil čas.

*Kniha týdne Lidových novin! G. Faye – **Proč bojujeme***

Nemožnost integrace

Faye na rozdíl od většiny komentátorů mluví o nemožnosti integrace cizinců do evropské kultury. Jde o jednu z otázek, na které asi nejde racionálně a definitivně odpovědět. Vždycky bude možné argumentovat empirickými příklady. Vždycky bude možné se přít o to, co vlastně znamenají slova jako „integrace“. Jistě by nebylo těžké najít v západoevropských městech upadající čtvrti, k jejichž oživení přispěli právě přistěhovalci z mimoevropských kultur. Na druhé straně nejenže slyšíme o dalších a dalších násilnostech, ale dovídáme se například, že migranti se sice mají integrovat, zároveň je ale nikdo nemůže nutit k tomu, aby ztratili svou identitu. V takové situaci je asi dobré šetřit s odsuzujícími nálepkami.

Chtěl bych v této souvislosti upozornit na jednu věc. Při slově jako „kosmopolitismus“ se většině lidí vybaví Paříž začátku minulého století či jeho 20. let. Málokomu ale dojde, že přes všechnu „kosmopolitnost“ byla Paříž, „hlavní město 19. století“, v podstatě stále monoetnickým městem. Mezinárodní avantgardu, které se někdy říká pařížská škola, vytvářeli kromě rodilých Francouzů lidé ze Středomoří (Picasso, Modigliani), ze střední Evropy a Balkánu – Apollinaire, Brâncuși, Ionescu, Kupka – či vyslanci východoevropských štetlů jako Chagall nebo Soutine. Všechno to byli lidé, kteří francouzskou kulturu nadšeně přijali za svou – a to i přesto, že často trávili léta na okraji společnosti. Z Fayeova pohledu to všechno byli Evropané – spoluobčané jednoho velkého evropského národa.

Problém je, že v současnosti by asi bylo dost těžké najít nějaké analogie. Přestože ve Francii a

v Německu už desítky let žijí miliony přistěhovalců z Turecka a severní Afriky, nějaká kulturní syntéza se nedostavuje. Současné africké umění je nejzajímavější tam, kde vychází ze svého vlastního prostředí. Podíváme-li se na práce světově uznávaných umělců jako El Anatsui, najdeme v nich nejen zjevnou či latentní tematizaci lokálních problémů, ale také jednoznačné ukotvení v konkrétní kulturní tradici.

Kdybychom brali vážně argumenty multikulturalistů, dostaneme se k absurdním závěrům. Bachova hudba či Kantova filosofie by vlastně měly být „provinční“, vždyť Lipsko v Bachově době mělo přibližně třicet tisíc obyvatel a Bach hrál na varhany v několik set let starém kostele. I když měl Kantův Královec přístav a Bachovo Lipsko nadregionální trhy, nelze je označit za nějaká kosmopolitní centra. Připomeňme, že jak Bach, tak Kant pracovali v době, která neznala grantové systémy na podporu věd a umění. Přesto se Bachova hudba hraje dodnes, i když jí ne všichni rozumějí – což jistě platí i o Kantově filozofii. Z toho by se dalo usuzovat, že hodnoty nevznikají automaticky tam, kde se sejde hodně lidí a kde se sypou štědré dotace.

Energetika v zajetí politiky

Přesvědčivá je i Fayeova kritika civilizace založené na jednostranném a neperspektivním využívání fosilních paliv. Faye také navrhoval řešení – přechod na používání elektromobilů a další rozvoj jaderných elektráren. Co mohlo znít před šestnácti lety jako utopie, je dnes realitou. Když se před pár let rozburácela ulicemi Dejvic rychlá kola, málokdo věděl, že studenti ČVUT každoročně stavějí vlastní elektroformuli, se kterou se účastní prestižních mezinárodních závodů. Uplynulo pár let, na trhu si můžeme vybrat z nabídky elektromobilů a Evropu pokrývá síť dobíjecích stanic.

Podstatně smutnější je situace v oblasti energetiky. Zde totiž do hry vstupují politické faktory, které kupodivu nikdo neoznačuje za extremistické. Německé jaderné elektrárny, které byly uzavřeny v roce 2011, ve velkém nahrazuje uhlí, protože výroba z obnovitelných zdrojů trpí výkyvy a dnes neexistuje systém pro skladování dost velkého množství energie. Jak všichni víme, uhelné elektrárny dál ničí ovzduší i u nás. Přitom je jasné, že nejekologičtější je zajistit základní energetické nároky jadernými bloky. Přesto nadále přetrvává podivný stav, kdy lidé na jedné straně bojují za záchranu zámku v Jezeří, jenž stojí doslova na okraji uhelné jámy, a na druhé straně odmítají využití jaderné energie, aniž by jim bylo jasné, že těžba uhlí je pouze důsledkem rozhodnutí proti atomu.

V této souvislosti lze dodat, že má-li mít evropská spolupráce nějaký smysl, pak by se měla soustředit zejména na společné infrastrukturní a výzkumné projekty. Tam je kontinentální spolupráce jednoznačně žádoucí. Všimněme si, že Praha dodnes není spojena dálnicí nejen s Vídní, ale dokonce ani s Drážďany, a uvědomme si, že superrychlé vlaky by umožnily spojení většiny velkých měst během několika hodin. Místo toho EU destruuje morálku a z dlouhodobého hlediska i ekonomiku členských zemí svými dotačními programy. Evropská spolupráce se naštěstí projevuje i řadou nepochybně přínosných projektů v oblasti vědy, kde evropskou civilizaci v horizontu desítek let mohou čekat takové úkoly, jako je využití jaderné fúze v energetice.

Faye měl dále pravdu, když kritizoval přehnaně optimistické představy o tom že „nová ekonomika“, založená na současných informačních technologiích, přinese ekonomiku bez krizí. Světová finanční krize, která vypukla v roce 2008 jako důsledek americké hypoteční krize, naopak ukázala obrovskou zranitelnost současného systému. K Fayeovým věcným postojům můžeme přiřadit i jeho pohled na evropské odzbrojení. Situace, kdy se celý kontinent rozhodne de facto předat svou ochranu svému mocnému spojenci, v dějinách asi nemá obdoby. Je těžké představit si, že by takový stav byl trvale udržitelný. Faktické zrušení armády v zemích, jako je Česká republika, nepřináší jen jejich politickou nicotnost, ale má také naprosto fatální psychologické následky, fatálnější tím spíš, že je nepozorujeme.

Národ rovná se jedno etnikum

Klíčovým tématem, které prolíná Fayeovou knihou, je nicméně problém národa. Faye razí myšlenku evropského nacionalismu, založeného na společném etnickém původu. Toto nepochybně upřímně evropanství se na první pohled trochu podobá evropanství některých bruselských úředníků v tom, že myšlenku staví nad skutečnost. Faye představu evropského velkonároda samozřejmě označuje za futuristickou a svou Evropu realisticky zdůvodňuje jako blok schopný postavit se na světové šachovnici Číně nebo Indii.

Velice sympatická je Fayeova kritika francouzského jakobínství, tedy násilné a bezohledné jazykové centralizace, které je součástí centralizace politické (málokdo ví, že Francie se dodnes nepřipojila k úmluvě o ochraně národnostních menšin, a to zřejmě proto, že jednoduše nehodlá poskytnout žádná zvláštní práva Bretoncům a Baskům). Fayeovo vyslovené etnické pojetí národa ve smyslu společného genetického původu dnes nicméně může vypadat archaicky. Na někoho dokonce může působit jako příslovečná toreadorova muleta v tom smyslu, že biologizuje v podstatě politický pojem. Připadá mi rozumnější chápat národ spíš jako silové pole myšlenek a zájmů, vymezené zpravidla společným jazykovým podložím, kde genetický prvek ať už jako realita, nebo v podobě zakladatelského mýtu je sice důležitý, nicméně není jediným faktorem. Události posledních let pak ukazují, že ať se nám to líbí, nebo ne, národní státy jsou stále nenahraditelným základem politické moci.

Biologizace politiky však v žádném případě není výsadou „extremistů“. Asi jsem nebyl jediný, koho znepokojilo nedávné prohlášení Wolfganga Schäubleho, ministra financí ve spolkové vládě, podle nějž Německo potřebuje uprchlíky z eugenických důvodů, pro vylepšení genofondu Němců. Pokud jeden z nejvlivnějších politiků může prohlásit něco tak absurdního, podle jakých kritérií pak máme hodnotit něčí radikálnost? Tváří v tvář Schäublemu je třeba přehodnotit naše představy o extremismu. Ne Faye, ale mainstreamový politik redukuje člověka na biologickou danost. „Němec“ nebo „Čech“ v očích evropské politické elity už není homo politicus vybavený právní subjektivitou. Stává se z něj biologická jednotka, je pouze členem kmene, který je třeba eugenicky regulovat.

Romantické nietzscheánství

Biologizace politiky, kterou před lety diagnostikoval Giorgio Agamben, se tak dostává na stále vyšší stupně. Pokud Schäubleho prohlášení domyslíme do důsledků, znamená to, že v očích

evropských politických elit zde přestala nebo kdykoli může přestat fungovat demokracie. Lidé jsou již teď podřízeni výjimečnému stavu. Redukce lidského bytí na pouhý život už není přítomna někde na okraji, ale vrací se přímo do středu evropského politického myšlení.

Problémem Fayeovy knihy je tedy víc jeho romantické nietzscheánství než pravicový radikalismus. Pokud někdo říká, že skutečné hodnoty vznikají v boji, je asi namístě se ptát, jaký typ boje má na mysli. Ve srovnání s nehoráznostmi, jaké občas hlásají přední evropští politici, se ovšem tento typ radikalismu začíná stávat spíš hlasem sboru Bakulových zpěváků.